

FOREBYGGING AV EKSTREMISME

TRYGGHET, TILLIT, SAMARBEID OG DEMOKRATISK MOTSTANDSKRAFT

UTTALELSE TIL MELD. ST. 13 (2024-2025)

Til: Stortingets familie- og kulturkomité
Kopi: Kultur- og likestillingsdepartementet

Dato: 07.04.2025

Norsk teater- og orkesterforening (NTO) er arbeidsgiver- og interesseforening for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre 50 medlemmer består av programmerende og produserende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor, samt andre virksomheter med annen særlig tilknytning til bransjen.

DEN PROFESJONELLE KUNSTEN SOM RESSURS

Vi ber om at Stortinget løfter fram og understreker den profesjonelle kunsten som en vesentlig ressurs i det brede forebyggingsarbeidet mot ekstremisme, og synliggjør den verdien som de uavhengige og forskjelligartede musikk- og scenekunstinstitusjonene har som uunnværlige demokratiske fellesskapsarenaer i arbeidet for å bygge demokratisk motstandskraft.

Vi er glade for at [Meld. St. 13 \(2024–2025\) - Forebygging av ekstremisme](#), med henvisning til infrastrukturkravet i Grunnloven § 100, understreker at regjeringen jobber for ytringsfrihet og en velfungerende offentlighet på bredt grunnlag ved å bygge opp under velfungerende kanaler for utveksling av informasjon og meningsytringer slik som kunst- og kulturinstitusjoner, medier, skoler og universiteter.

Dette er en vesentlig del av den tidlige innsatsen og det kontinuerlige forebyggende arbeidet for å bygge demokratisk motstandskraft mot autoritære strømninger, radikaliserings og ekstremisme. Derfor er det gledelig at meldingen slår fast at et rikt og variert kulturliv er en forutsetning for ytringsfrihet og et velfungerende demokrati, og at kulturarenaer er viktige for både barn, unge og voksne fordi kunst og kultur skaper samhørighet og bidrar til fellesskap og inkluderende samfunn med rom for ulikhet og uenighet.

Trass i dette har den profesjonelle kunsten kun fått en beskjeden plass i meldingen. Kapittel 6 handler om å bygge demokratisk motstandskraft i befolkningen og styrke oppslutningen om demokrati og menneskerettigheter. Her redegjøres det for politikk og tiltak knyttet til medier, museer og bibliotek, skolen, minne-, lærings- og fredssentre og frivilligheten. Den profesjonelle kunsten og kunstinstitusjonene har derimot ikke fått noen egen omtale.

MELLOMMENNESKELIG DIALOG OG INNSIKT

De uavhengige og forskjelligartede musikk- og scenekunstinstitusjonene har en grunnleggende verdi i det forebyggende arbeidet med å bygge demokratisk motstandskraft. Den levende musikken og

scenekunsten er utadvendte og sosiale kunstformer som inviterer til mellommenneskelig dialog og meningsbrytning hvor ulike stemmer får komme til orde og bli hørt – også de lavmælte eller marginaliserte stemmene. Gjennom mangetydig og nyansert historiefortelling evner disse kunstformene å gå i dybden og få fram kompleksiteten i en sak, fremme innlevelse og undersøkende kritisk refleksjon og dermed gi motstand til fastlåste virkelighetsforståelser og bevege oss videre i fellesskap.

Alt dette er beskyttelsesfaktorer som det i meldingen tas til orde for å styrke som en del av den totale samfunnsinnsatsen. Målet er å bygge gjensidig mellommenneskelig tillit som kan redusere spenninger og motsetninger blant ulike grupper, og dermed minske risikoen for at enkeltindivider vender seg til grupper eller strømninger som fremmer voldelige og ekstreme ideologiske budskap.

SAMFUNNETS HUKOMMELSE OG SORG- OG MINNEARBEID

Samtidig er musikk- og scenekunstinstitusjonene viktige forvaltere av den immaterielle kulturarven, hvor våre felles historier og samfunnets hukommelse revitaliseres og holdes i hevd. Det betyr at disse institusjonene også kan være viktige formidlere av historier om terrorangrep og andre kriser eller alvorlige hendelser.

Slik det understrekes i meldingen, kan slik historieformidling bidra til økt bevissthet og kunnskap om denne typen angrep og hvilke konsekvenser det har. Aktiv formidling kan forhindre at angrepet glemmes og være en sentral komponent i det forebyggende arbeidet mot ekstremisme og radikalisering.

I tillegg kan musikken og scenekunsten spille en betydelig rolle i den individuelle og kollektive bearbeidelsen av traumer, tap og sår etter terrorangrep eller andre alvorlige hendelser. For eksempel har det blitt laget og vist flere forestillinger som i teatrets særegne språk på ulike måter reflekterer og aktiverer opplevelser, historier, minner, refleksjoner og innsikt fra og etter terrorangrepet 22. juli 2011, slik som [Å leve videre](#) (2023), [Tilstander av unntak](#) (2019), [Ein av oss](#) (2019), [Fjordmann](#) (2015) og [Manifesto 2083](#) (2012) for å nevne noen.

OPPFØLGING AV MELDINGEN

Vi ber om at Stortinget bidrar til at den profesjonelle kunsten og de estetiske og humanistiske fagene får sin plass i oppfølgingen av meldingen, herunder i

- nasjonale strategi for en åpen og opplyst offentlig samtale, jf. [NTOs uttalelse til Ytringsfrihetskommisjonen](#)
- strategi for å styrke befolkningens motstandskraft mot desinformasjon, jf. [NTOs innspill til strategien](#) og [Uttalelse til melding om totalberedskap](#)
- arbeidet for å sikre at både fysiske gjenstander og fortellinger etter terror blir tatt vare på
- melding til Stortinget om sosial utjevning og mobilitet
- demokratiopplæringen i barnehage og skole

Uavhengige faglige fora

Et av tiltakene i meldingen innebærer at regjeringen vil gi Kulturdirektoratet i oppdrag å etablere faglige fora om temaet sikring av minner etter terror. Vi ber om at Stortinget i stedet bidrar til at det legges økonomisk til rette for at kulturinstitusjonene og andre selvstendige og kompetente aktører kan videreutvikle sitt arbeid på egne premisser og selv ta hånd om slike faglige fora.

Vi vil på generelt grunnlag understreke at det må være klare skillelinjer mellom, på den ene siden, den rollen som et sentralt forvaltningsorgan skal ha og, på den andre siden, de oppgavene som utføres av forskjelligartede selvstendige aktører i kulturfeltet på en armlengdes avstand fra myndighetene. Det er viktig at Kulturdirektoratets ansvar og oppgaver respekterer de uavhengige virksomhetenes frihet til selv å

utvikle kunst- og kulturfeltet, og at de svarer på reelle behov og ikke dobler oppgaver som allerede utføres av selvstendige aktører i feltet.

Etter vårt syn representerer et slikt oppdrag med å etablere faglige fora en utførerrolle som tilhører de selvstendige aktørene, og som ikke bør sentraliseres og overføres til et underliggende statlig direktorat.

En slik overføring vil føre til en uheldig rolleblending som ikke bare undergraver de selvstendige aktørenes frihet og sentraliserer den faglige beslutningsmyndigheten som disse representerer, men også til at en voksende sentralforvaltning tilføres ressurser som i stedet kunne vært brukt til å styrke de selvstendige virksomhetenes eget arbeid direkte.

TILHØRIGHET OG DEMOKRATIOPLÆRING FRA TIDLIG ALDER

Vi ber Stortinget om å bidra til at de estetiske og humanistiske fagene, sammen med den profesjonelle kunstens plass i skole og barnehage, styrkes som en del av arbeidet med å motvirke utenforskap og bygge demokratisk motstandskraft.

Slik det understrekes i meldingen må demokratiske ferdigheter innøves fra tidlig alder, og barnehagens og skolens samfunnsoppdrag er sentrale i det forebyggende arbeidet. Dette er viktige fellesarenaer med en betydelig rolle i den tidlige innsatsen for å beskytte mot sårbarhet, forhindre utenforskap og bygge motstandskraft mot antidemokratiske holdninger.

Vi er derfor glade for at det er bred politisk enighet om å utvikle en mer praktisk skole, og at en styrking av de estetiske fagene skal være i kjernen av dette arbeidet for å nå målene om bedre læring, motivasjon og trivsel, samt for å fremme kreativitet, mangfold og inkludering i klasserommet, jf. [Meld. St. 34 \(2023–2024\)](#).

Dette er sentralt for å nå målet om å skape trygge og inkluderende skolemiljøer der ekstremisme ikke får grobunn. Likevel er disse fagene fortsatt marginaliserte og preget av mangelfull lærerkompetanse. Det er et prekært behov for en kompetansehevende satsing på så vel de estetiske og humanistiske fagene i seg selv, som på kunst- og kulturdelen i andre fag og estetiske læringsmetoder.

Kunstfagenes kjernekompetanser

Den profesjonelle kunsten og de estetiske og humanistiske fagene i skolen må styrkes som en integrert del av allmenndannelsen, og kunstfagenes kjernekompetanser må anerkjennes som nøkkelkomponenter i det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap som er nedfelt i skolenes læreplanverk. Herunder mener vi at drama- og teaterfaget igjen må få en plass i læreplanene for grunnskolen, for slik å sikre større bredde av kunstfagenes kjernekompetanser som er uunnværlige i et velfungerende demokrati, jf. [Gi drama og teater en plass i skolen](#).

En slik satsing er vesentlig for å fremme felles referanserammer, styrke fortolkningskompetansen og øve opp evnen til å tenke kritisk, håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet. Estetiske fag og læringsmetoder gir rom for ulike uttrykksformer som gjør at flere elever får komme til uttrykk med sine stemmer og bli hørt, og kan dermed motvirke avmakt og isolasjon. Videre kan disse fagene og metodene gi elevene verktøy til å utfordre etablerte tankemønstre, stereotypier og fordommer, og inspirere til kreativ problemløsning.

Ikke minst gir drama- og teaterfaget unike muligheter for at elevene kan delta i kreative prosjekter som skapes i fellesskap – og gå inn i roller der de bruker og aktiverer både undersøkende kritisk refleksjon, følelser, kropp, innlevelse og empati på samme tid.

Den profesjonelle kunstens plass i Den kulturelle skolesekken

Vi vil også understreke viktigheten av at alle landets skoleelever må få oppleve profesjonell kunst på kunstens egne premisser. Noe av det mest verdifulle med Den kulturelle skolesekken (DKS) er at denne

ordningen sørger for at alle barn og unge, på tvers av sosiale og økonomiske skillelinjer, får oppleve profesjonell kunst som mange ellers ikke ville fått tilgang eller kjennskap til – og som dermed kan åpne for nysgjerrighet, undring og nye perspektiver, livsanskuelser og erkjennelser.

En forutsetning for at DKS skal ha en slik utjevnerende og inkluderende effekt er at det kunstneriske og kulturfaglige kvalitetsmålet i ordningen opprettholdes. Vi vil derfor advare mot en instrumentalisering av ordningen hvor kunstens egenart i møtet med elevene går tapt, jf. [NTOs uttalelse til rapport om DKS og Kulturtanken](#).

Vennlig hilsen
Norsk teater- og orkesterforening

Bodil Kjelstrup
styreleder

Morten Gjeltén
direktør